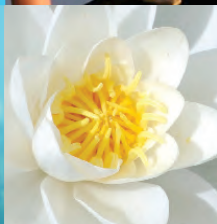

Hengelsportfederatie

Groningen Drenthe

Beleidsplan 2013-2018

Hengelsportfederatie
Groningen Drenthe

Voorwoord

Ruimte aan de waterkant

Met veel genoegen biedt het bestuur u het Beleidsplan 2013-2017 aan.

Dit plan vormt een logisch vervolg op het Beleidsplan 2008-2012.

Van het aflopende Beleidsplan hebben we het overgrote deel van de actiepunten waargemaakt. In 2008 introduceerden we bijvoorbeeld het voornemen om de visstandmonitoring samen met de waterschappen in eigen beheer uit te voeren. Inmiddels is dit in drie van de vier waterschappen de normale gang van zaken. Ook gaven we aan samen met het IVN een jeugdproject te willen opzetten.

Nu zijn we een aantal aansprekende schoolprojecten verder en zijn er binnen het IVN zelfs vismeesters opgeleid!

Zo zijn er meer voorbeelden te noemen waaruit blijkt dat de federatie zich verder heeft ontwikkeld tot de moderne en maatschappelijk sterke organisatie die zij nu is.

Het gaat goed gaat met de federatie. Het ledental groeit langzaam maar gestaag. Voor een deel van de aangesloten verenigingen geldt evenwel dat de ledenadministratie een klus is waarvoor het lastig is vrijwilligers te vinden.

Daarom steekt de federatie hierin desgewenst de helpende hand toe door deze administratieve en financiële last van de verenigingen over te nemen, die zich dan weer bezig kunnen houden met waar het om gaat: vissen!

Anno 2013 zijn mensen minder genegen in een verenigingsbestuur plaats te nemen en zich te binden aan vergaderschema's en bestuurlijke verantwoordelijkheden. Bereidheid om de handen uit de mouwen te steken is er vaak wel.

Dit wil de federatie de komende jaren stimuleren door met de waterschappen afspraken te maken dat verenigingen voor rekening van de federatie zelf beheer en onderhoud van visstekken kunnen uitvoeren. Voor het waterschap betekent dit meer betrokkenheid van de regio voor waterbeheer en ecologie.

Voor de sportvisserij betekent dit 'onderhoud op maat' beter toegankelijke en bevisbare stekken.

Wanneer deze aanpak, waarmee we binnen waterschap Noorderzijlvest gaan experimenteren, aanslaat, verwachten we dat dit verenigingen een welkome impuls kan geven.

Met dit Beleidsplan 2013-2018 krijgt u inzicht waaraan de federatie de komende jaren gaat werken. Dit kunnen we beslist niet alleen. Hiervoor hebben we u, de verenigingen, en alle vrijwilligers nodig. De afgelopen jaren hebben aangetoond dat we op u kunnen rekenen. Het is veelomvattend en ambitieus, maar we hebben er vijf jaar voor uitgetrokken. Per jaar ontvangt u op de ledenvergadering een jaarplan waarin we de beleidsdoelstellingen uitwerken en in actiepunten vertalen.

*Met vriendelijke groet,
Namens bestuur en medewerkers,
Herman C.J. Dirks – voorzitter*

Inhoudsopgave

1	Inleiding	05
2	Organisatie	05
3	Water- en visstandbeheer	08
4	Vismogelijkheden	11
5	Jeugd	13
6	Wedstrijden	15
7	Handhaving	17
8	Belangenbehartiging	19
9	Voorlichting & Promotie	25
10	Ledenadministratie	27
11	Beroepsvisserij	28

Inleiding

1. Inleiding

De Hengelsportfederatie Groningen Drenthe is een vereniging met als werkgebied de provincies Groningen en Drenthe en met als leden de hengelsportverenigingen uit de provincies Groningen en Drenthe. In de statuten is het doel van de federatie als volgt verwoord:

- het stimuleren, ontwikkelen en bevorderen van de hengelsport als sportieve recreatie;
- het beschermen en verbeteren van de visstand;
- het geven van voorlichting en educatie op het gebied van vis, het leefmilieu van vis en de sportvisserij;
- het behartigen van de belangen van de hengelsport in het algemeen en in het bijzonder van de aangesloten leden;
- (mee)werken aan actief waterbeheer; dit alles in de ruimste zin. De federatie is aangesloten bij Sportvisserij Nederland.

2. Organisatie

De federatie heeft een bestuurlijke- en een uitvoerende taak. De bestuurlijke taak behelst het besturen en vertegenwoordigen van de vereniging, het vaststellen van meerjaren beleidsplannen, jaarplannen, de jaarlijkse begroting. Het federatiebestuur bestaat statutair uit 7 personen: voorzitter, secretaris, penningmeester en 4 portefeuillehouders. Het hoogste orgaan binnen de federatie is de ledenvergadering. Jaarlijks legt het bestuur verantwoording af aan de leden middels het jaarverslag en vraagt instemming voor het gevoerde beleid, met inbegrip van het financiële beleid.

2.1 Vrijwilligers federatie

De federatie kan niet functioneren zonder haar vrijwilligers. Op ieder niveau, van voorzitter tot VISpasbezorger, dragen alle vrijwilligers hun steentje bij aan de beeldvorming van de federatie.

In verschillende paragrafen wordt de taak van de diverse vrijwilligers nader belicht.

In deze paragraaf wordt het algemene beleid voor alle vrijwilligers binnen de federatie gegeven.

Het beleid van de federatie ten opzichte van de vrijwilligersvergoedingen is als volgt.

In het huishoudelijk reglement worden de vergoedingen beschreven.

Het reglement maakt, uitgezonderd voor het federatiebestuur, geen onderscheid in functies zoals bijvoorbeeld vismeester, controleur of monitoorder en in de vergoedingen die men voor de inzet ontvangt.

De ledenvergaderingen vinden plaats in theater De Kimme te Zuidlaren.

Daarnaast zal de federatie jaarlijks de verzekeringen voor hun vrijwilligers beoordelen of deze nog toereikend zijn. Dit wordt onder andere uitgevoerd door het assurantiekantoor die dit voor de federatie regelt.

In deze beleidsperiode zal de federatie een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) verlangen van iedere vrijwilliger die zich aanmeldt bij de federatie. De kosten voor deze VOG worden door de federatie gedragen.

2.2 Opleiding/cursussen

Niemand gaat onvoorbereid voor de federatie op pad.

Daarom biedt de federatie kosteloos cursussen aan de vrijwilligers, gericht op de functie die zij uitvoeren. Deze cursussen worden georganiseerd door Sportvisserij Nederland of door de federatie zelf.

2.3 Kleding

Zowel de vismeesters, controleurs, wedstrijdmedewerkers als de monitoorders dragen speciale (beschermende) kleding voorzien van federatielogo. Dit wordt door de federatie verzorgd.

2.4 Stageplaatsen

De federatie is een erkend leerbedrijf. Dit betekent dat de federatie stageplaatsen kan aanbieden aan studenten en leerlingen van een opleiding die raakvlakken heeft met de werkzaamheden van de federatie. In de afgelopen periode heeft de federatie 3 stagiaires de gelegenheid gegeven hun stageplek bij de federatie te vervullen. Meest zijn dit leerlingen van de Sportvisacademie. In deze beleidsperiode gaat de federatie in overleg met onder andere het Van Hall Instituut om de mogelijkheden te verkennen dat ook milieukunde studenten een stage bij de federatie kunnen vervullen. Aangezien de begeleiding van stagiaires door het kantoor intensief kan zijn, zijn de plaatsen hierdoor beperkt.

Jaarlijks wordt de federatievrijwilligers een gezellige (vis)dag aangeboden, in 2012 in en om Westerwolde.

2.5 Sportvisserij Nederland

De federatie zal zich positief kritisch blijven opstellen richting Sportvisserij Nederland. Gelet op de statutaire bepalingen van Sportvisserij Nederland, zal de federatie zich in deze beleidsperiode sterk maken om de rol en plaats van zowel de federaties als Sportvisserij Nederland te waarborgen. Hierbij gaat het er bijvoorbeeld om dat bij publicaties, presentaties, ledenwerving etc., ook de federaties worden benoemd.

2.6 Federaties

Het bestuur wil de komende beleidsperiode gebruiken om de contacten met de overige federaties te versterken. Dit kan door op bestuurlijk en uitvoerend niveau elkaar informeel te bezoeken en informatie uit te wisselen. Met Sportvisserij Fryslân en Oost Nederland worden de huidige overlegstructuren en gezamenlijke activiteiten gecontinueerd.

Bovendien zal worden gekeken naar een overleg/samenwerkingsverband met de Duitse zusterorganisatie. Deze contacten kunnen via het Ems-Dollard regio overleg worden gelegd.

2.7 Districten

De federatie is ingedeeld in 9 districten. Vier districten hebben een eigen bestuur. De vijf andere districten zijn van administratieve aard. Dit houdt in dat de federatie de bijeenkomsten en activiteiten van het district organiseert.

In deze beleidsperiode zal in deze situatie geen wijzigingen optreden omdat het voor de informatie uitwisseling geen verschil maakt of het een zelfstandig of administratief district betreft.

2.8 Hengelsportverenigingen

De federatie bestaat uit een groot aantal verenigingen (op dit moment 178). Landelijk gezien is dit ver boven het gemiddelde. De diversiteit van de verenigingen is zeer groot, van familie- en bedrijfsverenigingen tot grote plaatselijke verenigingen met meer dan 2.000 leden. Het streven van de federatie is om die verenigingen die hier om verzoeken te ondersteunen bij samenvoeging met een andere vereniging of bij opheffing van de vereniging. Bovendien zal in algemene zin worden ingezet op verkleining van het aantal verenigingen binnen de federatie, met name in die plaatsen waar een groot aantal verenigingen is gevestigd.

2.9 Kantoor

De uitvoerende taak ligt volledig bij het federatiekantoor te Tynaarlo. Deze taak is uitgewerkt in de bestuurlijke notitie over de kantoororganisatie waarin ondermeer de taken en verantwoordelijkheden van de medewerkers zijn beschreven.

Op het kantoor werken 5 medewerkers: de directeur die de algehele leiding op het kantoor heeft, de beleidsmedewerker en een drietal administratieve medewerkers. Het bestuur heeft de directeur mandaat verleend om zelfstandig overeenkomsten en dergelijke aan te gaan (met inbegrip van huurovereenkomsten van visrechten) voor zover die de dagelijkse gang van zaken betreffen. De directeur is verantwoordelijk verschuldigd aan het bestuur. Het kantoor vormt het zenuwcentrum van de federatie. Behalve als thuisbasis voor het bestuur en de commissies (en hun materialen), is het kantoor ook ingericht voor besprekingen met externe partners, het verzorgen van cursussen, presentaties en dergelijke.

Het bestuur vindt het van groot belang dat de federatie rechtstreeks contact heeft met haar verenigingen. Een van de belangrijkste taken om hieraan invulling te geven is het zelfstandig beheren en uitvoeren van de centrale ledenadministratie. In deze beleidsperiode wordt er aan gewerkt de ledenadministratie verder te digitaliseren, zodat optimale uitwisseling tussen verenigingen en federatie plaatsvindt.

Niet alleen de federatie, maar zeker ook de verenigingen hechten veel belang aan het op federatieve schaal uitvoeren van de ledenadministratie waarbij sleutelwoorden zijn: korte lijnen, persoonlijke benadering, snelle service. Het laten uitvoeren van de ledenadministratie door Sportvisserij Nederland is dan ook in deze beleidsperiode niet aan de orde. Uiteraard zijn de systemen wel zodanig ingericht dat uitwisseling van gegevens met Sportvisserij Nederland geen probleem is.

Betalingsachterstand verenigingen

Het beleid van de federatie ten opzichte van betalingsachterstanden bij verenigingen wordt de ingeslagen weg gecontinueerd. Dit om in een vroeg stadium problemen binnen de vereniging te onderkennen. Ook voor de vereniging is van belang. Een van de oplossingen is dat verenigingen hun ledenadministratie via het service bureau van de federatie laten lopen

2.10 Financiën

Participeren in subsidietrajecten

De afgelopen jaren is het Waddenfonds een meermalen benutte subsidieregeling gebleken. De federatie is ingestapt in lopende aanvragen van met name de waterschappen en heeft zo belangrijke projecten kunnen financieren.

Echter: elke aanvraag kent ook een eigen bijdrage.

Voor toekomstige aanvragen zal de federatie een kosten-baten analyse maken. Subsidieverzoeken en projectplannen waarin de federatie participeert, dienen tevens een sportvisserijbelang te dienen, naast belangen van ecologie.

Beleid van commissies

3.1. Water- en visstandbeheer

3.1 Commissie Water- en Visstandbeheer

In het beleidsplan 2008-2013 is nog als voornemen opgenomen dat de portefeuillehouder water- en visstandbeheer een commissie water- en visstandbeheer (cwvb) samenstelt die hem adviseert over het te voeren beleid. De leden van de commissie zijn volgens het voornemen in het dagelijkse leven werkzaam in het waterbeheer. Ondanks dat de personen die zijn benaderd om in deze commissie plaats te nemen hiertoe bereid waren, is de cwvb niet van start gegaan. In de praktijk blijkt aan een adviescommissie weinig behoefte: de beoogde commissieleden en de federatie hebben regelmatig overleg in allerlei samenwerkingsverbanden die in een aantal gevallen door de portefeuillehouder worden voorgezeten. Verder is in drie van de vier waterschappen

het beleid ten aanzien van vis, visserij en visstandbeheer vastgelegd in beleidsnota's die zijn samengesteld in overleg met de federatie. Al met al heeft hierdoor een gestructureerde opzet van de cwvb weinig toegevoegde waarde.

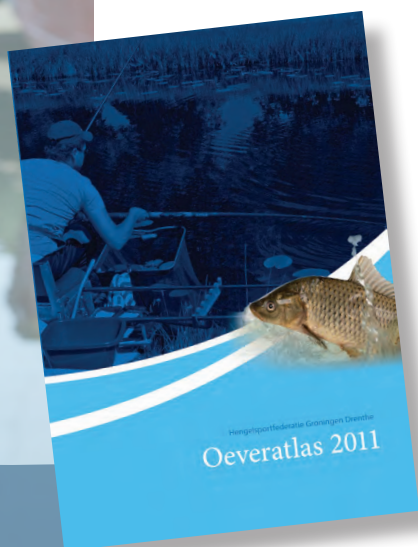
3.2 Vrijwilligers

Wat betreft het beleidsterrein water- en visstandbeheer is de inzet van vrijwilligers met name gericht op medewerking aan de uitvoering van visserijkundige onderzoeken. Dit betreffen de reguliere Europese Kaderrichtlijn-onderzoeken zoals de waterschappen die plannen, en onderzoeken naar de werking van vispassages en dergelijke. De vrijwilligers zijn onderdeel van het monitoringsteam van de federatie, waar verder ook de beroepsvissers deel van uitmaken. Een goede opleiding en praktijktraining van deze vrijwilligers is essentieel.

Uiteraard is visherkenning, zowel van juveniele als volwassen vissoorten, onontbeerlijk. Verder dient men te weten hoe verwerking van de vangst in zijn werk gaat. Er hebben inmiddels cursussen plaatsgevonden, maar het voornemen is om dergelijke ééndaagse cursussen jaarlijks aan te bieden. Zo blijft bij de vaste groep monitoorders de kennis op niveau en krijgen nieuwe monitoorders relatief snel een cursus aangeboden. Het is van belang het bestaande team van vrijwilligers uit te breiden zodat de basis verbreedt. Nieuwe krachten worden ingeroosterd bij ervaren mensen om zo ervaring op te doen. Visstandonderzoek vindt in weer en wind plaats in het voor- en najaar. Daarom is het belangrijk dat de vrijwilligers goed zijn gekleed. De federatie stelt daarvoor waterdichte visbroeken en warme jassen met federatie-logo beschikbaar. In overleg met het team houdt de federatie de materialen en kleding up-to-date.

*De Oeveratlas 2011
is een fraaie
kleurenitgave.*

3.3 Aalreservaten

De benedenloop van de Westerwoldsche Aa in Oost-Groningen en vrijwel geheel Drenthe (op een aantal wateren in Noord-Oost Drenthe na) zijn aalreservaat. Hier wordt niet beroepsmatig op aal gevestigd. In de Westerwoldsche Aa vindt, met financiële steun vanuit het Waddenfonds, onderzoek plaats naar de ontwikkeling van de palingstand.

Om de 3 jaar wordt de palingstand in het reservaat onderzocht en vergeleken met die van het Termunterzijldiep, een water waar wel beroepsmatig op paling wordt gevestigd. In het najaar van 2013 vindt wederom onderzoek plaats, uit te voeren door Sportvisserij Nederland in samenwerking met beroepsvisser Westerhuis en vrijwilligers van de federatie uit het monitoringsteam. Aan de hand van de uitkomsten van de monitoring die in het najaar van 2013 plaatsvindt, bepalen of, en zo ja op welke wijze, het project wordt voortgezet.

3.4 Waterschappen

In het werkgebied van de federatie zijn 4 waterschappen actief: Hunze en Aa's, Noorderzijlvest, Reest en Wieden en Velt en Vecht. In de Drents/Overijsselse waterschappen Reest en Wieden en Velt en Vecht zijn VBC's ingesteld: Visstandbeheercommissies. Deze waterschappen geven daarmee invulling aan het rijksbeleid dat VBC's voor rijkswateren verplicht stelt en voor de overige wateren sterk aanbeveelt.

De VBC in Velt en Vecht is ambtelijk van karakter en bestaat uit vertegenwoordigers van het waterschap, Sportvisserij Oost-Nederland en onze organisatie. Met dit waterschap heeft de federatie sinds 2012 een moderne huurovereenkomst van volledig visrecht voor de waterschapswateren die in Drenthe zijn gelegen. Het beheer van de visstand is opgenomen in de nota Visbeleid die door het waterschap en beide federaties is opgesteld.

Veel publiciteit van de pers zoals hier bij het visserijkundig onderzoek aan het Oldambtmeer.

De VBC in waterschap Reest en Wieden is ruimer van opzet: naast het waterschap, onze organisatie en Sportvisserij Oost-Nederland zijn ook Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer en de visrecht bezittende beroepsvisbedrijven uit de kop van Overijssel lid. Conform het rijksbeleid is de taak van de VBC is om een visplan op te stellen voor het beheersgebied van het waterschap. In dit plan wordt de visserij vorm gegeven. In het Drentse deel vindt geen beroepsvisserij plaats. De discussie zal zich daarom concentreren op de kop van Overijssel waar beroepsvisbedrijven volledige visrechten bezitten en natuurorganisaties belangrijke watereigenaren zijn.

Eind 2012 heeft onze federatie een moderne, nieuwe huurovereenkomst van volledig visrecht met Reest en Wieden gesloten voor een groot deel van de Drentse wateren binnen dit waterschap.

Van oudsher is de samenwerking van de federatie met de noordelijke waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's uitstekend en vooruitstrevend.

In het Beleidsplan 2008-2013 is opgenomen dat de federatie samen met waterschap Noorderzijlvest op experimentele basis gezamenlijk visserijkundig onderzoek gaat uitvoeren volgens de richtlijnen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Inmiddels is deze aanpak reeds gemeengoed in Noorderzijlvest en in Hunze en Aa's. Sinds enige jaren vindt het onderzoek van de visstand plaats door het monitoringsteam, bestaande uit federatievrijwilligers en de beroepsvissers. In het Drentse deel van Reest en Wieden wordt sinds 2012 ook op deze wijze gemonitord. In Hunze en Aa's en het Drentse deel van Reest en Wieden wordt de rapportage van de onderzoeken uitgevoerd door ecologenbureau Koeman en Bijkerk. Noorderzijlvest rapporteert in eigen beheer. Het voornemen is om de huidige vergaande samenwerking met de waterschappen te continueren. Deze samenwerking gaat verder dan in de meeste VBC's in Nederland mogelijk is. De reden hiervan is dat de federatie het volledige visrecht heeft, dit in tegenstelling tot de situatie elders in Nederland. Wel moet worden onderzocht of het volgen van deze koers geen frictie oplevert met het rijksbeleid dat uitgaat van instelling van VBC's met een extra bestuurslaag.

3.5 VBC Lauwersmeer

Het Lauwersmeer heeft gesplitst visrecht. Twee beroepsvisbedrijven bezitten de aalvisrechten. De schubvisrechten liggen bij Sportvisserij Fryslân en onze federatie. Voor het Lauwersmeer als rijkswater geldt de verplichting het visstandbeheer via een Visplan te regelen, op te stellen door de VBC (visstandbeheercommissie) Lauwersmeer. De VBC bestaat uit beide federaties, Staatsbosbeheer, beide beroepsvisbedrijven en waterschap Noorderzijlvest. Het Visplan komt maar moeizaam tot stand, ondanks professionele ondersteuning van Sportvisserij Nederland. Aangezien de sportvisserij haar onderdelen van het plan heeft aangeleverd, nemen beide federaties een afwachtende houding aan. Verder zoekt de federatie buiten de VBC om naar wegen om de sportvisserij in het Lauwersmeer te bevorderen en de mogelijkheden voor sportvissers te verbeteren.

Vismogelijkheden

4.1 Oeveratlas

De federatie heeft in 2011 de Oeveratlas Groningen Drenthe uitgebracht. Deze atlas vormt het resultaat van het project waarin tientallen vrijwilligers de bevisbaarheid en bereikbaarheid van de viswateren in hun eigen omgeving hebben geïnventariseerd volgens een methode die is ontwikkeld door de federatie in samenwerking met Sportvisserij Nederland. Aangezien de bevisbaarheid en bereikbaarheid van wateren snel kan veranderen, is de feitelijke inventarisatie op een CD geplaatst, ingedeeld per waterschap en voorzien van foto's en topografische kaartjes. In het boekwerk zijn aan de hand van interviews en achtergrondartikelen de diverse typen sportvisserij beschreven en de wensen die zij stellen aan de visoevers. Hiermee heeft de federatie een belangrijk actiepunt uit het beleidsplan 2008-2013 uitgevoerd. Het oplossen van de gesignaleerde knelpunten neemt evenwel meerdere

jaren in beslag. Met financiële ondersteuning uit het Fonds Verbetering Sportvisserijmogelijkheden van Sportvisserij Nederland is inmiddels een aanzienlijk aantal vissteigers aangelegd in beide provincies, die geschikt zijn voor minder mobiele sportvisserij. De federatie heeft een onderhoudscontract met de firma die de steigers heeft gebouwd zodat ze er altijd tiptop bijliggen. Dit contract wordt de komende jaren gecontinueerd. De ledenvergadering van de federatie heeft in 2012 ingestemd met een verhoging van de federatieve afdracht per 2013 met € 1,25, ondermeer bedoeld om de financiering van het oplossen van knelpunten uit de Oeveratlas mogelijk te maken.

In deze beleidsperiode wordt de oplossing van knelpunten voortgezet, waarbij het inzetten van een maaibooot tot de mogelijkheden kan behoren. Waar nodig, wordt de situatie wat betreft

bevisbaarheid en bereikbaarheid van de oevers opnieuw beoordeeld. Tevens wordt de oeveratlas onder de aandacht gehouden van de waterbeheerders, zodat zij bij het plannen van natuurvriendelijke oevers rekening kunnen houden met het belang van bepaalde oevers voor de sportvisserij.

Waterschappen, gemeenten en terreinbeheerders ontkomen niet aan bezuinigingen, waarbij het beheer en onderhoud van watergangen niet worden ontzien. Zonder maatwerk voor sportvisserij kan dit ten koste gaan van sportvisserijmogelijkheden.

4.2 Rivers Trust

Waterschappen, gemeenten en terreinbeheerders ontkomen niet aan bezuinigingen, waarbij het beheer en onderhoud van watergangen niet worden ontzien. Zonder maatwerk voor sportvissers kan dit ten koste gaan van sportvisserijmogelijkheden.

In de praktijk zijn de afgelopen jaren met verschillende gemeentes en provincies convenanten gesloten waarin de plaatselijke hengelsportvereniging en de federatie verantwoordelijk zijn gesteld voor het onderhoud van belangrijke viswateren. Zo onderhoudt voor rekening van de federatie de HSV de Brasem uit Borger de Visplas Eesergroen en HSV Beilen de Brunstingerplas en de visstekken op de fauna uittrede plaatsen aan het Oranjekanaal. Deze trend zal zich de komende jaren uitbreiden. De federatie zal met de verenigingen de komende periode inventariseren welke wateren/oeveren slecht zijn onderhouden door de verschillende gemeentes.

Vervolgens zal contact worden opgenomen met de betreffende gemeente om in te zetten op onderhoud door de plaatselijke vereniging.

Met waterschap Noorderzijlvest wordt sinds eind 2012 gesproken om bepaalde belangrijke oevers voor de sportvisserij te laten onderhouden door de betrokken hengelsportverenigingen. Het waterschap staat positief tegenover dergelijke initiatieven.

Inspirerend voorbeeld vormt de Engelse organisatie Rivers Trust: verschillende partijen (waterbeheerder, sportvisserij, natuurorganisatie, etc) werken samen in een 'trust' (een Engelse vorm van een stichting) en voeren gezamenlijk het beheer van de Engelse rivieren volgens vooraf gestelde doelen en uitgangspunten.

Deze samenwerking is in Engeland heel praktisch van aard en richt zich op herstel van wateren voor bepaalde vissoorten, uitzet van vissoorten, op onderhoud van wateren, maar ook op sportvisserij en andere recreatievormen.

Waterschap Hunze en Aa's volgt de ontwikkelingen met veel belangstelling. In de komende jaren gaat de federatie met waterschap Noorderzijlvest in een pilotproject vorm geven aan samenwerking op gebied van beheer en onderhoud van viswateren naar het voorbeeld van Rivers Trust. De resultaten worden gedeeld met de overige waterschappen.

Voorbeeld van een van de Engelse River Trust.

Aim of the Trent Rivers Trust

The Trent Rivers Trust is an independent environmental charity established to promote the preservation, protection and improvement of the rivers and streams in the Trent catchment and the wildlife they support and to increase awareness and understanding of the management of water and the wider environment.

Trent Rivers Trust was established in 2001 to promote the reintroduction of salmon to the catchment. With its need for ample clean, cool water, good habitat and free access between river and sea, the salmon is an iconic species indicative of a river environment in good condition. This ongoing project involves the annual introduction of juvenile salmon into suitable tributaries of the Trent, working to ensure their migration routes are not impeded, and campaigning to protect clean, cool water.

Recently the Trust has broadened its scope and has been working in the Peak District to improve river habitats and reduce the impacts of agriculture. A fishing passport scheme was established in 2009 improving access for visiting anglers, providing income to local farmers and engendering better stewardship of these watercourses. We have also been working very closely with the Environment Agency. In relation to delivering Water Framework Directive targets. Streams and rivers are intimately connected to the landscapes they drain - a river in poor condition reflects a catchment in poor condition. Our aim is to work in partnership to achieve a healthy river and a healthy landscape

www.trentriverstrust.org.uk

Jeugd

5.1 Algemeen

De jeugd is en blijft ook deze beleidsperiode een van de belangrijkste aandachtspunten van de federatie.

In deze beleidsperiode worden de activiteiten van zowel de federatie als haar verenigingen beter in beeld gebracht. Dit wordt naar de buitenwacht zichtbaar gemaakt zodat men ziet welke inspanning er wordt geleverd om de jeugd verantwoord te leren vissen en daarbij ook te betrekken bij de leefomgeving van de vissen: het watermilieu.

De federatie gaat zelf meer activiteiten op jeugdgebied ontwikkelen en deze bovendien met meer regelmaat organiseren. Zoals bijvoorbeeld een snoekdag, maar ook andere specialismen zoals karpervissen, vliegvissen en dergelijke komen aan bod. Dit in samenwerking en/of overleg met de jeugdcommissie, actieve verenigingen

zoals De Schaopwas in Eext, de Jeugdhengelsportvereniging Hoogezand-Sappemeer en specialistengroepen als de Snoekstudiegroep, de Karper Sportvisserij Nederland en andere specialisten. Deze activiteiten moeten zo breed mogelijk worden aangeboden. Dit kan onder meer via de website van de federatie en door de inzet van social media.

5.2 Vismeesters

Op dit moment maken de vismeesters zelf de afspraken met scholen voor de vislessen. Zolang dit voor de vismeesters geen bezwaar is kan dit voor de komende periode gehandhaafd blijven. Toch zal tijdens deze periode het kantoor meer betrokken zijn bij de coördinatie en planning van de vislessen.

De federatie is immers eindverantwoordelijk voor de vislessen.

Er zal actief worden ingezet op het uitbreiden van de groep vismeesters, zodat de groep groot genoeg is om aan de vraag naar lessen te kunnen blijven voldoen. Bovendien voorkom je zo overbelasting van de huidige groep vismeesters, waarbij ook een goede regulatie van de vislessen met een goede verspreiding over het schooljaar belangrijk is.

5.3 Viscoaches

Door vissende kinderen goed te begeleiden, neem je als federatie of hengelsportvereniging je maatschappelijke verantwoordelijkheid en neem je de zorg voor de vis, het water en de natuur serieus. Sportvisserij Nederland heeft de cursus Viscoach ontwikkeld. Deze laagdrempelige cursus is vooral voor verenigingen een mooie opstap zich met een minimale inzet te profileren in hun gemeente.

De vereniging kan bijvoorbeeld in de maanden mei en juni op een vaste tijd en op een vaste plek aan het water Viscoaches inzetten om beginnende sportvissers te helpen.

Viscoaches bieden kinderen begeleiding bij het leren vissen op de plaats en tijd die ze zelf goed uitkomt. Bijvoorbeeld elke dinsdagavond tussen zes en acht in de visvijver in de wijk of in het dorp. Viscoaches hebben de tijd om vissende kinderen te helpen om betere vissers te worden.

De federatie zal deze cursus en het nut ervan actief aanbevelen naar haar verenigingen. Ook zal ze de verenigingen daarbij ondersteunen.

5.4 Sportvisserij Nederland

De federatie zal zich zoveel mogelijk houden aan het beleidsplan van Sportvisserij Nederland voor wat betreft de jeugd. Maar als er in de regio of naar federatievrijwilligers toe een andere aanpak nodig is, mag het beleid van Sportvisserij Nederland geen belemmering opleveren. Uiteraard maakt de federatie graag gebruik van het promotie- en lesmateriaal dat Sportvisserij Nederland voor de jeugd ontwikkelt.

5.5 Hengelsportverenigingen

Er zijn maar weinig verenigingen die echt iets met de jeugd willen doen. Dit blijkt uit de enquête van 2012 die de federatie heeft gehouden onder de aangesloten verenigingen. Het beleid van de federatie is er op gericht om alleen die verenigingen te ondersteunen die actief zijn op het gebied van jeugd en die verenigingen die hebben aangegeven behoefte te hebben aan ondersteuning.

5.6 Samenwerkingsprojecten

In deze periode gaat de federatie samenwerkingsprojecten met IVN ('Vissen als ambassadeurs voor waterkwaliteit', 'Woordvoerders van de natuur', 'Op safari in de Drentsche Aa') en andere natuurorganisaties continueren en uitbreiden. Goede onderlinge banden en begrip voor elkaars werk zijn in samenwerkingsprojecten belangrijk.

De federatie werkt graag zo veel mogelijk samen met andere organisaties. De federatie zal deze beleidsperiode inventariseren welke jeugdprojecten in haar werkgebied nog meer worden opgezet of al lopen en waar mogelijk hier op inhaken.

5.7 Sociale Media

Voor de jeugd zijn de sociale media zoals Facebook, Twitter en Hyves zeer belangrijk voor hun informatievoorziening en hun sociale contacten. De federatie gaat deze beleidsperiode onderzoeken op welke wijze en met welke sociale media de jeugd aan de federatie kan worden verbonden.

Wedstrijden

6.1 Algemeen

De wedstrijdvisserij is binnen de federatie een van de pijlers waar veel vrijwilligers uit voortkomen. Ook drijven veel hengelsportverenigingen bestuurlijk op vrijwilligers die uit de wedstrijdvisserij komen. De federatie faciliteert de Commissie Organisatie Wedstrijden (COW) bij haar werk om de wedstrijden te organiseren en in goede banen te leiden. Dit gebeurt onder andere met behulp van een computerprogramma om de uitslagen te bepalen, met het beschikbaar stellen van materialen en cursussen en het vergoeden van onkosten vergoedingen.

6.2 Sportvisserij Nederland

De federatie streeft zoveel mogelijk naar aansluiting bij het landelijke beleid inzake de wedstrijdvisserij. Dit betekent uniformiteit wat betreft de reglementen, wedstrijdwateren, maar ook het welzijn van vissen tijdens wedstrijden. Te denken valt verder aan landelijke regels voor langdurende wedstrijden (hoelang mogen vissen worden bewaard in leefnetten?), roofviswedstrijden en karperwedstrijden.

Het imago van de wedstrijdvisserij is verbeterd. In de afgelopen beleidsperiode heeft de buitenwacht de wedstrijdvisserij meer geaccepteerd als vorm van sport. De aansluiting van Sportvisserij Nederland bij NOC/NSF in 2012 betekent ook voor onze federatie een mooie uitgangspositie naar onder andere waterschappen, provincies, gemeenten en terreinbeheerders om het belang te onderstrepen van de regionale wedstrijdvisserij. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de bereikbaarheid en bevestigbaarheid van belangrijke wedstrijdwateren. Nu al blijkt dat dat de waterschappen meer oog hebben voor het belang van de wedstrijdvisserij. Zo wordt in de regel positief gereageerd op verzoeken van de federatie om vooraf de wedstrijdparcoursen te maaien waar federatieve wedstrijden worden gehouden.

6.3 Hengelsportfederatie Groningen Drenthe

In de komende beleidsperiode gaat de federatie onderzoeken of andere dan de thans gebruikelijke vormen van viswedstrijden levensvatbaar zijn. Gedacht wordt onder andere aan wedstrijden voor korpsen met de feeder, junior-senior koppelwedstrijden, wedstrijden in vliegvisserij, karper- en roofviswedstrijden, wedstrijden zout en competities tussen verenigingen. Verder wordt gekeken naar een poulesysteem: een vak wordt ingedeeld in kleinere vakken van ongeveer vijf personen. De winnaar van deze vijf wint de pouleprijs.

Al een aantal jaren neemt de deelname aan de federatieve jeugdwedstrijden af. Dit ondanks dat er meer jeugd vist dan voorheen. Vooral bij de jongste deelnemersgroep is de deelname zeer laag.

De federatie gaat samen met verenigingen kijken naar mogelijkheden om de deelname te verhogen. Als dit niet lukt zal overwogen moeten worden om deze wedstrijd niet meer door te laten gaan. Een alternatief voor de jongste groep kan zijn om op de jaarlijkse federatieve jeugddag voor hen een wedstrijdelement toe te voegen en deze als federatieve wedstrijd aan te merken. In deze beleidsperiode wordt ingezet op het verbeteren van de begeleiding van de jeugdige wedstrijdvisser.

In de afgelopen beleidsperiode is het mogelijk geworden dat individuele sportvissers zich online via www.vissen.nl voor de federatieve wedstrijden inschrijven. Dit bleek een groot succes en wordt daarom voortgezet. Daarnaast wordt de mogelijkheid geschapen om ook de inschrijfgelden direct online te voldoen.

Het ontwikkelen van wedstrijdparcoursen voor grote internationale en landelijke wedstrijden staat hoog op de prioriteitenlijst, met name de aanleg van het wedstrijdparcours langs het Kanaal Veendam- Musselkanaal. Samen met het waterschap wordt bekeken hoe hier de combinatie kan worden gemaakt van natuurvriendelijke oevers met wedstrijdvoorzieningen. Dit wedstrijdparcours is door Sportvisserij Nederland aangewezen als een van de Nationale wedstrijdparcoursen. Ook het Noord-Willemskanaal en het Van Starckenborghkanaal zijn door Sportvisserij Nederland aangewezen.

Verder is er behoefte bij hengelsportverenigingen aan lokale wedstrijdparcoursen. Deze parcoursen zullen gemiddeld aan 25 tot 40 deelnemers plaats moeten bieden. De federatie zal samen met de verenigingen onderzoeken hoe dit op een eenvoudige manier kan worden geregeld. Denk hierbij aan het zelf onderhouden van de visstekken in overleg met de waterbeheerder.

In overleg met de COW en de klankbordgroep wedstrijden, heeft de federatie besloten de volgende wateren aan te wijzen als federatieve wedstrijdwateren tot en met 2015: het Noord-Willemskanaal voor senioren en korpsen, het Havenkanaal voor de jeugd en het Van Starckenborghkanaal voor de feeder. De federatie erkent het belang van de inbreng die de klankbordgroep wedstrijden heeft. De federatie is wel van mening dat deze klankbordgroep moet worden uitgebreid. Hier zal deze beleidsperiode aan worden gewerkt.

6.4 Hengelsportverenigingen

Door de invoering van de online wedstrijdmodule is het voor verenigingen eenvoudiger geworden hun wedstrijden aan te vragen en te registreren. Helaas blijkt nog een aantal verenigingen zich niet te houden aan de gemaakte afspraken binnen de federatie betreffende het aanvragen van wedstrijden. De federatie zal een sanctiebeleid ontwikkelen om op te kunnen treden bij het niet naleven van de gemaakte afspraken.

Handhaving

7.1 Algemeen

Handhaving is een van de onderdelen van de federatie die direct zichtbaar is voor onze partners, hengelsportverenigingen en sportvissers aan de waterkant. Handhaving van de Visserijwet heeft niet de hoogste prioriteit heeft van de politie. Het is daarom van evident belang dat het onderdeel handhaving een van de

Op het nachtvisseren wordt extra gecontroleerd.

prioriteiten is van de federatie. Het beleid van de federatie is er op gericht in het werkgebied van de federatie een evenredige dekking te hebben van zowel buitengewone opsporingsambtenaren (boa's) als federatiecontroleurs. De contacten van de federatie met de politie en de boa's van provincies en landschapsbeheerders zijn op dit moment uitstekend en worden voortgezet.

De samenwerking in diverse gezamenlijke controleprojecten zal de komende 5 jaar worden uitgebreid.

7.2 Federatiecontroleurs

De federatiecontroleurs vormen het visitekaartje van de federatie. Zij zijn vaak de eerste kennismaking van de sportvisser met de federatie. De hoofdtak van de federatiecontroleur is het geven van voorlichting over de vergunningsvoorwaarden en visdocumenten.

De federatiecontroleurs zijn verplicht de cursus Controle Sportvisserij van Sportvisserij Nederland te volgen. De controleurskleding en legitimatiepas van Sportvisserij Nederland worden aan de federatiecontroleurs ter beschikking gesteld wanneer zij de cursus met goed gevolg hebben afgerond.

Twee keer per jaar worden de federatiecontroleurs op het kantoor uitgenodigd. In het voorjaar om de wijzigingen in de vergunningsvoorwaarden en regelgeving door te nemen en de nieuwe controleperiode met elkaar te bespreken. In het najaar wordt de controleperiode afgesloten en wordt deze geëvalueerd.

Vrijwilligers die zich aanmelden om controleur bij de federatie te worden, moeten bij de aanmelding een Verklaring omtrent Gedrag (VOG)

7.3 Bijzondere Opsporings Ambtenaren (boa)

De boa is een belangrijk middel om de controleactiviteiten van de federatie body en uitstraling naar de buitenwacht te geven.

Boa's zijn bevoegd om processen verbaal uit te schrijven en hebben opsporingsbevoegdheid. Het beleid van de federatie is er op gericht om van haar boa-apparaat een preventieve werking uit te laten gaan. De boa's van de federatie werken zelfstandig en participeren daarnaast in verschillende projecten die door de provincies worden geïnitieerd. Een keer per kwartaal is er overleg tussen de portefeuillehouder handhaving, de boa-coördinator en het kantoor. Hiernaast is er een tweejaarlijks overleg met alle boa's, de portefeuillehouder en het kantoor. De federatie wil in de komende jaren het aantal boa's uitbreiden naar 15 om zo een dichtere spreiding in haar beheergebied te krijgen.

7.3.1 Bewapening

Het beleid van de federatie is er op gericht om voor haar boa's geen bewapening aan te vragen. Er bestaat een uitzondering voor die boa's die al toestemming voor bewapening hebben via een andere werkgever. De federatie zal deze toestemming dan overnemen.

7.3.2 Landelijk beleid

De federatie zal zich zoveel mogelijk houden aan het landelijke handhavingsbeleid van Sportvisserij Nederland. De twee overleggen die jaarlijks door Sportvisserij Nederland worden georganiseerd voor de federatiebestuurders met handhaving in hun portefeuille en beroepskrachten worden door de federatie bijgewoond.

7.3.3 Noord-Oostelijk handhavingsoverleg

In de afgelopen beleidsperiode is er weinig overleg geweest tussen de drie noordelijke federaties voor wat betreft handhaving. In deze periode zal dit worden opgepakt en vormgegeven.

7.3.4 Registratie controlegegevens

De federatie gebruikt twee registratiesystemen voor het bijhouden van de controleursgegevens. Een voor haar boa's en een voor haar federatiecontroleurs. De boa's gebruiken het landelijke Boa Registratie Systeem (BRS).

De federatie kan door middel van dit systeem onder andere inzicht krijgen in:

- Registratie van incidenten en mutaties.
- Mutaties en incidenten geprojecteerd op kaart.
- Overzichten naar datum
- Genereren van overzichten t.b.v. de jaarverslagen.
- Overzichten van handhavingszaken voor de werkgever.
- Uren - en kilometer registratie.

De federatiecontroleurs maken gebruik van het online Controle systeem. Dit systeem is afkomstig vanuit Sportvisserij Fryslân. Sportvisserij Nederland is bezig dit systeem zo aan te passen dat het ook landelijk kan worden ingevoerd. In 2013 zal dit landelijk systeem operationeel zijn.

7.3.5 Rallyvisserij

Ten aanzien van de rallyvisserij voert de federatie een opjaagbeleid. Dit naar voorbeeld van Sportvisserij Fryslân.

Iedere rallyvisser die wordt aangetroffen terwijl hij in overtreding is, wordt verbaliseerd. In overleg met politie wordt een project opgezet om gericht de rallyvisserij aan te pakken. Hierbij wordt ook de publiciteit gezocht.

7.3.6 Visstroperij

In deze beleidsperiode zullen de boa's op gezette tijden de bekende 'stroperswateren' afvissen naar illegale netten en fuiken. Bovendien zal in overleg met de politie een plan worden gemaakt hoe meldingen van stroperij aan te pakken.

7.3.7 Overlast sportvissers

In de afgelopen periode zijn de meldingen van overlast door sportvissers toegenomen. Het gaat hierbij vooral om overlast door geluidshinder, wildplassen, foutief parkeren en betreden van privé eigendommen. Wat opvalt is dat niet zozeer het aantal melders toeneemt, maar dat dezelfde personen vaker aan de bel trekken. Hun klachten zijn locatiegebonden.

Het beleid van de federatie is er op gericht om met de betrokkenen in overleg te komen. Dit kunnen zijn gemeenten, bewoners, hengelsportverenigingen en politie. Vaak zijn de problemen in onderling overleg op te lossen door het nemen van praktische maatregelen op de betreffende locaties. Van belang is dat de federatie in een vroeg stadium op de hoogte is van overlastsituaties. Sportvissers zullen daarom worden gestimuleerd om vormen van overlast te melden.

7.3.8. Aalregistratie

Voor aal geldt een terugzetverplichting. Bij de opstelling van plannen ter bescherming van de aal is weinig bekend over de aalvangst door sportvissers. Boa's en verenigingscontroleurs komen in het veld veel sportvissers tegen. Zij kunnen dan ook bij uitstek een beeld vormen van de aal die aan de hengel wordt gevangen (welke wateren, aantallen). Hiertoe wordt een eenvoudige methodiek ontwikkeld.

Belangenbehartiging

8.1 Inleiding

De federatie heeft bij de uitvoering van haar taken en werkzaamheden te maken met diverse organisaties en binnen deze organisaties met verschillende afdelingen. Dit maakt het werk complex en uitdagend. Ook voor de organisaties zelf is het soms lastig de diverse werkzaamheden van de federatie op de juiste waarde in te schatten.

Bovendien werkt de federatie ook samen met diverse organisaties buiten het eigen werkgebied, bijvoorbeeld in het kader van de Waddenfondsprojecten, en zelfs in Duitsland, in het kader van het Ems-Dollard Interreg project.

Met de volgende organisaties en instellingen heeft de federatie in haar dagelijkse werkzaamheden hoofdzakelijk te maken:

- waterschappen
- provincies
- gemeenten
- terreinbeheerders
- natuurorganisaties
- recreatie organisaties
- politie
- Blauwestad
- Meerstad
- onderzoeks- en ingenieursbureaus
- provinciale landschappen

In de volgende paragrafen worden de diverse activiteiten van de federatie benoemd op het gebied van belangenbehartiging met daaraan gekoppeld de verschillende actoren.

8.2 Visuïtset

Wanneer de federatie besluit om vis uit te zetten gaat daar altijd een visserijkundig onderzoek aan vooraf.

De federatie maakt onderscheid in afgesloten water en boezemwater. Voor open boezemwater is altijd toestemming van de eigenaar/waterbeheerder nodig om vis uit te zetten.

8.2.1 Karperuïtset

Op basis van goed onderbouwde vangstgegevens van karpervissers in combinatie met de bekende gegevens van karpersterfte ten gevolge van voorjaarsviramie, wintersterfte en natuurlijke sterfte door ouderdom, blijkt het bestand aan karper in de wateren van onze federatie achteruit te zijn gegaan. Om te voorkomen dat de karper uit de wateren verdwijnt, moeten er onderhoudsuitzettingen plaatsvinden.

Op korte termijn zal in samenwerking met de Karper Sportvisserij Nederland, regio Groningen Drenthe en Sportvisserij Nederland een plan worden opgesteld om gedurende meerdere jaren karper uit te zetten in de grote waterwegen binnen het waterschap Noorderzijlvest.

De eerste contacten met het waterschap zijn reeds gelegd. De afspraken worden in een convenant vastgelegd.

Door dit project hoopt de federatie ook de andere waterschappen zo ver te krijgen dat zij meewerken aan gestructureerde karperuitzettingen.

8.2.2 Zeeforelproject

Lauwersmeer

Voor een Nederlands zeeforelproject lijkt het Lauwersmeer tussen Groningen en Fryslân geschikt: een groot, dynamisch water met mogelijkheden van vismigratie tussen zout en zoet via de afwateringssluizen en zeesluis bij Lauwersoog.

Het gebied heeft de status van Nationaal Park en Natura 2000 gebied: de natuurwaarde is groot. Toch kan in de ogen van de federatie natuurontwikkeling prima samengaan met het bevorderen van de sportvisserij als vorm van ecotoerisme door ondermeer uitzet van zeeforel. Denemarken is hierbij een inspirerend voorbeeld.

Hier zijn in beken migratiemogelijkheden en paaigebieden hersteld.

Dankzij uitzetprogramma's is de zeeforel helemaal terug. Dankzij een aansprekende promotie van de vismogelijkheden door het Deense verkeersbureau, komen veel toeristen naar Denemarken om hier op zeeforel te vissen. De federatie heeft bureau LINKit met Wanningen Water Consult gevraagd de mogelijkheden te onderzoeken van een brede coalitie die een plan van aanpak voor het Lauwersmeer moet opstellen dat enerzijds is gericht op het ontplooiën van de vismogelijkheden voor sportvissers en anderzijds op het verder verbeteren van het leefmilieu van vissen.

Bij dat laatste zijn migratiemogelijkheden van en naar zee erg belangrijk. Niet alleen voor zeeforel, maar ook voor soorten als paling, fint, stekelbaars en spiering. Omdat ook in het achterland migratiebarrières voor vissen paseerbaar worden gemaakt, zijn Drentse beken als het Peizerdiep en ook Friese wateren voor zeeforel bereikbaar. De coalitie is er inmiddels. Ze bestaat uit de Hengel-sportfederatie Groningen Drenthe en Sportvisserij Fryslân, Sportvisserij Nederland, waterschap Noorderzijlvest, Staatsbosbeheer, VVV Lauwersland en de Waddenvereniging: een perfecte mix van beheerders en belangenbehartigers.

Momenteel wordt gewerkt aan het plan van aanpak. In het voorjaar van 2013 heeft een delegatie uit Denemarken de zeeforel-coalitie uit te leggen hoe de Denen het hebben aangepakt. Ook hebben ze de Drentse beken beoordeeld op hun geschiktheid als paaigebied voor zeeforel. Ze waren positief over de geschiktheid van de diverse wateren voor het uitzetten van zeeforel.

Het streven is een set van concrete maatregelen, gericht op promotie van het Lauwersmeer, voorzieningen voor sportvissers, verbeteren van migratiemogelijkheden en het leefmilieu voor de migrerende vissoorten én de uitzet van zeeforel. Een subsidieaanvraag bij het Waddenfonds ligt vervolgens voor 2013 in het verschiet.

Meerforelle Fünen GEWINNT SILVER AWARD
Am 8. November 2010 stand Havørred Fyn auf dem Podium in Chicago als einer der Nominierten bei dem internationalen Wettbewerb "The international Award for Live-able Communities". Die Präsentation von Havørred FYN wurde mit dem Silver Award belohnt. Havørred Fyn war in der Kategorie innovative Projekte nominiert. Inhalt des Projektes waren: Nachhaltigkeit und Umweltbewusstsein, sowie eine positive Wirkung für die Umwelt und für die Region. So der Inhalt der Ausschreibung des Environmentally Sustainable Project Awards. Der Wettbewerb Projekte aus 8 Nationen, die sich für das Finale qualifiziert hatten, nahmen an dem Wettbewerb teil.

Im Mittelpunkt des Wettbewerbes standen 6 Bereiche:

- 1. Verschönern des Stadtraumes: Zusammenspiel zwischen Natur und Bebauung. Beispiele waren die Faunapassagen in Munke Mose, Odense und Bogense Bybæk (Stadt Bach) in Bogense.*
- 2. Kunst, Kultur und Erbe: Meerforelleangeln von der Küste, sowie Fokus auf die Erhaltung von kulturgeschichtlichen Elementen in Verbindung mit der Renaturierung von Wasserläufen.*
- 3. Best Practices im Umweltbereich: Beispiele waren die Renaturierung von Wasserläufen, Beseitigung von Sperren, Aussetzung von Meerforellen durch die umweltfreundliche fünische Forellenzuchtanstalt Fyns Laksefisk, Elsesminde auf Fünen.*
- 4. Einbeziehung und Einfluss der Lokalbevölkerung: Beispiele waren die Teilnahme von Vandpleje Fyn (Wasserpflge Fünen) und Grusbanden (Freiwillige Mitarbeiter) bei der Renaturierung von Wasserläufen, sowie Teilnahme von Schulklassen bei der Aussetzung der Fische.*
- 5. Gesunder Lebensstil: Beispiele war das Angeln von der Küste, als kreative Aktivität, die für geistiges Entspannen gut ist und der Fisch als gesundes Essen.*
- 6. Strategische Planung: Überprüfung wie die Strategie von Havørred Fyn in Marketing und Tourismusentwicklung umgesetzt wird, hierunter auch von dem wirtschaftlichen Effekt des Einsatzes, welches zeigt, dass das Projekt in sich ruht.*

8.2.3 Overige vissoorten

De federatie stelt zich positief op in projecten die zijn gericht op (her) introductie van verdwenen vissoorten zoals bijvoorbeeld de kwabaal. Wanneer uit visserijkundig onderzoek blijkt dat uitzet een goede maatregel is, zal de federatie hieraan meewerken binnen de bestaande afspraken die zijn gemaakt.

Een voorbeeld hiervan is het verzoek van het Meerschap (Paterswoldsemeer en Hoornse plas) om te onderzoeken of uitzet van vis een probaat middel is tegen bestrijding van zwemmersjeuk in de Hoornse plas. Uit dit onderzoek bleek dat uitzet van zeelt zwemmersjeuk kan verminderen omdat zeelt de slakken eet die drager zijn van de parasieten die de jeuk veroorzaken.

8.3 Verwerven van viswateren

In de loop der jaren ontstaat het nodige nieuw gegraven water. In recente huurovereenkomsten van visrecht die zijn afgesloten met onze waterschappen is in bijna alle gevallen opgenomen dat het volledige visrecht van deze nieuwe wateren automatisch naar de federatie gaat. Voor wateren van natuurorganisaties als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten is dit niet het geval.

Hiervoor moeten aparte visrechtovereenkomsten worden afgesloten, mits de natuurorganisaties sportvisserij in hun wateren willen toestaan.

8.3.1 Aangeboden viswater

Wanneer de federatie visrechten te huur krijgt aangeboden, zal een afweging worden gemaakt of het betreffende water geschikt is voor de sportvisserij, en zo ja, onder welke voorwaarden het kan worden gehuurd.

Vrijwel al het water in het federatiegebied is al opgenomen in de Gezamenlijke Lijst van Nederlandse Viswateren van Sportvisserij Nederland. Wanneer de federatie viswater te koop krijgt aangeboden, zal hierop in principe negatief worden beslist, tenzij het een buitenkansje betreft.

8.4 Participeren in projecten en samenwerkingsverbanden

Het beleid van de federatie is erop gericht om een maatschappelijke positie in te nemen die behoort bij een dergelijke grote vereniging met circa 50.000 aangesloten leden.

Daarom neemt de federatie deel aan projecten en samenwerkingsverbanden – of neemt zij het initiatief hiertoe – wanneer daardoor haar positie in brede zin wordt versterkt.

Deelname of initiatieven vinden plaats op het gebied van visstandbeheer, handhaving, recreatie en marketing, oeverbeheer, natuurbeheer en educatie. In eerste instantie kan het lijken dat de federatie, althans de aangesloten sportvissers, geen direct voordeel uit projecten of samenwerkingen behaalt. Voorbeeld hiervan is het Visintrek aanbodonderzoek Waddenkust.

De federatie heeft de organisatie van dit grote project op zich genomen ondanks dat er geen direct sportvisserijbelang speelt bij het tellen van stekelbaarsjes en glasaaltjes voor onze kust. Echter, de naam die de federatie opbouwt als betrouwbare en deskundige partner bij de in dit project samenwerkende waterschappen komt de sportvisserij ongetwijfeld ten goede.

Ook maakt de probleemloze inzet van fanatieke federatievrijwilligers bij dit onderzoek indruk. Bijkomend voordeel is verder dat de federatie goed thuis raakt in subsidieregelingen als het Waddenfonds.

Vissen op zeeforel in Groningen en Drenthe, utopie of werkelijkheid

Inmiddels is de federatie deelnemer in 5 Waddenfondsprojecten, deels zelfs als trekker. Binnen het Waddenfonds wordt de aandacht die de federatie aan de projecten besteedt in de regio-edities van het Visblad, de website, facebook en Visionair zeer gewaardeerd.

Op een ander vlak, handhaving, levert bijvoorbeeld de samenwerkingsovereenkomst Handhaving die de federatie heeft afgesloten met de provincie Drenthe een viertal C2000 communicatiemiddelen voor onze boa's op.

8.5 Belangenbehartiging hengelsportverenigingen

De federatie treedt namens de verenigingen op als belangenbehartiger wanneer er wordt gevraagd om te helpen problemen op te lossen, bijvoorbeeld bij de bereikbaarheid van de oevers. Daarnaast ondersteunt de federatie de verenigingen bij hun activiteiten wanneer daarom wordt gevraagd.

De federatie is het informatieloket voor verenigingen als het gaat om bestuurszaken, zoals het afsluiten van verzekeringen, het opstellen of wijzigen van statuten en huishoudelijke reglementen.

Bovendien kan de federatie op verzoek optreden als mediator wanneer er problemen zijn binnen een vereniging.

8.6 Blauwestad

De wateren in Blauwestad hebben zich ontwikkeld tot belangrijke viswateren.

De aantrekkelijke visstand, de rust en de ruimte zijn hier debet aan. Het gebied is populair bij sportvisserij uit de regio en ver daar buiten.

De federatie is volledig visrechtgebende van de wateren in Blauwestad, waaronder het 600 ha grote Oldambtmeer.

De wateren zijn sinds enige jaren opgenomen in de Gezamenlijke Lijst van Nederlandse Viswateren.

De sportvisserij in het nieuwe gebied wordt gevolgd door een projectgroep, bestaande uit de gemeente Oldambt, waterschap Hunze en Aa's, projectbureau Blauwestad, onze federatie en een vertegenwoordiger van de omliggende hengelsportverenigingen.

Het gebied is nog in ontwikkeling.

Jaarlijks wordt bekeken of het aantal bevisbare oevers kan worden uitgebreid of juist plaatselijk moet worden ingeperkt, op welke wijze knelpunten kunnen worden opgelost en wensen vervuld etc.

Hierbij is de privacy van de bewoners belangrijk, net als hinder door fout geparkeerde auto's en de kwetsbaarheid van de dijken rond het meer.

Middels duidelijke flyers worden sportvisserij op de hoogte gebracht van de mogelijkheden én onmogelijkheden in Blauwestad.

De projectgroep zal de komende jaren de ontwikkeling van de sportvisserij in Blauwestad blijven volgen en waar nodig bijsturen. De federatie zal in overleg met de omliggende verenigingen meeliften op de gewenste toeristische en recreatieve ontwikkeling van Blauwestad.

Visserijkundig onderzoek
Oldambtmeer

8.7 Meerstad

Het project Meerstad vertoont overeenkomsten met Blauwestad. Beide zijn ontwikkeld in de jaren '90, de periode dat het economisch voor de wind ging. De gemeente Groningen plande een groot meer ten oosten van de stad nabij Harkstede met veel ruimte voor woningbouw. Inmiddels is een deel van het meer aangelegd en heeft Meerstad zijn eerste bewoners. Vanwege de economische crisis zijn de plannen voor Meerstad echter bijgesteld. Meerstad wordt minder omvangrijk en de ontwikkeling gaat in een lager tempo. Desondanks is er een mooi en kansrijk gebied voor de sportvisserij bijgekomen. Eind 2012 heeft de federatie met het projectbureau de eerste afspraken gemaakt. Er wordt gewerkt aan een visrechtenovereenkomst. De federatie zal met de omliggende verenigingen een soortgelijk sportvisserijontwikkelingsplan voor Meerstad maken als destijds voor Blauwestad.

In Blauwestad moest van meet af aan rekening gehouden worden met de streefbeelden voor het meer: helder, voedselarm en plantenrijk water voor een visstand van het snoek-ruisvoorn type. Wellicht dat voor Meerstad de lat minder hoog komt te liggen en er bijvoorbeeld ruimte komt voor uitzet van karper, ook om explosieve groei van waterplanten (zoals in Blauwestad) te voorkomen. In Meerstad werkt de federatie samen met HSV Harkstede-Scharmer.

8.8 Provinciale landschappen

Met het Drentslandschap heeft de federatie een warme band. In de komende beleidsperiode gaan we samen ene aantal projecten opzetten. Dit bevordert de samenwerking en het vertrouwen tussen beide organisaties. Daarnaast zal er structureel een jaarlijks overleg worden gestart waarbij beide landschappen worden uitgenodigd. In de relatie met het Groninger Landschap zal extra moeten worden geïnvesteerd omdat deze nu in

onvoldoende mate aanwezig is.

Een eerste stap is het gezamenlijk op te starten overleg waarbij ook het Drents Landschap aanwezig is.

8.9 IVN Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

In het beleidsplan 2008-2013 was er nog sprake van onderzoek van de federatie en het IVN naar de mogelijkheden van een gezamenlijk jeugdproject over vissen. Inmiddels werken beide organisaties nauw samen in projecten als bijvoorbeeld Jongleren-Waterbeheren. Binnen het IVN zijn sinds 2012 door Sportvisserij Nederland opgeleide vismeesters actief.

8.10 Waddenvereniging

Onze federatie grenst aan de Waddenzee. De Waddenvereniging is een belangrijke organisatie als het gaat om bescherming van de Waddenzee, educatie en voorlichting. De federatie werkt inmiddels samen met de Waddenvereniging in het Zeeforelproject Lauwersmeer. Aangezien de Waddenvereniging zich ook inzet voor de vis, vismigratie, duurzame visserij en vissen als recreatievorm op de Wadden, zal de federatie verdere samenwerking zoeken met de Waddenvereniging in het maken van een zeevisfolder voor de Wadden waarvoor reeds subsidie vanuit het Waddenfonds is verkregen. De Waddenvereniging staat verder open voor gezamenlijke educatieprojecten. De mogelijkheden worden bekeken om Zeevismeesters in te zetten.

8.11 Specialistenverenigingen

Binnen de federatie zijn twee specialistenverenigingen lid van onze federatie, namelijk de Snoekstudie Groep en de Karper Sportvisserij Nederland, regio Groningen Drenthe. Deze beide specialistenverenigingen worden ingezet bij activiteiten die de federatie organiseert zoals de jaarlijkse federatieve Jeugddag en de Jeugdsnoekdag. Op dit moment maken deze verenigingen nog geen gebruik van de mogelijkheid om voor hun leden een eigen VISpas met logo uit te geven. Veel van hun leden zijn lid van een reguliere hengelsportvereniging. De federatie en de beide specialistengroepen gaan in de komende periode de mogelijkheid scheppen om voor hun leden een VISpas te verstrekken. De komst van het federatieve service bureau maakt dit op eenvoudige wijze mogelijk.

8.12 Gedrag aan de waterkant

In de afgelopen periode heeft de federatie in overleg met de daarvoor verantwoordelijke instanties een aantal maatregelen moeten nemen die het sportvisserijgebruik ter plaatse heeft ingeperkt. Dit als gevolg van gedrag van enkele individuele sportvissers die zich niet aan de fatsoensnormen hebben gehouden. Helaas zijn ook de sportvissers getroffen die zich wel normaal gedragen. De federatie zal de komende beleidsperiode samen met de verenigingen extra aandacht schenken aan de omgangsvormen aan de waterkant om zo verdere inperkingen te voorkomen. Dit wedstrijdparcours is door Sportvisserij Nederland aangewezen als een van de Nationale wedstrijdparcoursen. Ook het Noord-Willemskanaal en het Van Starckenborghkanaal zijn door Sportvisserij Nederland aangewezen.

8.13 Zeehengelsport

In februari 2013 heeft een eerste kennismakings bijeenkomst plaatsgevonden van een aantal zeehengelsportverenigingen en de federatie. Niet al deze verenigingen zijn bij de federatie aangesloten. In de bijeenkomst is afgesproken dat men gedurende 2013 een aantal keren bijeenkomt. Een aantal leden van de zeehengelsportverenigingen heeft een VISpas, al dan niet via hun zeehengelsportvereniging. De mogelijkheid wordt onderzocht om een overkoepelende organisatie "zout" in het leven te roepen, met daarin die leden die geen VISpas hebben. Vanuit elke vereniging kan een bestuurslid in de overkoepelende organisatie plaatsnemen. De overkoepeling wordt dan de gesprekspartner van de federatie wat betreft de behartiging van de belangen van de zeehengelsport. Het beleid van de federatie voor deze periode is erop gericht om structureel tijd te besteden aan belangenbehartiging van de zeehengelsport. Zowel voor de boot- als de kantvissers worden de mogelijkheden om te zeevissen door allerlei oorzaken beperkt.

Windmolens en afsluiting van natuurgebieden en kwelders zijn maar twee voorbeelden van deze beperkingen. Dat deze belangenbehartiging van de federatie tijd en geld vraagt is evident. Daarom zal de federatie de verenigingen vragen om zich bij de federatie aan te sluiten om zodoende een afdracht vanuit de zeehengelsportverenigingen aan de federatie te genereren. Op dit moment is de federatie al vertegenwoordigd in het landelijke Zeehengelplatform van Sportvisserij Nederland. Door het ontbreken van kennis over de zeehengelsport in ons gebied, kan niet altijd goed worden ingeschat welke consequenties sommige maatregelen in onze regio hebben. Om de achterstand in kennis in te lopen, wordt graag gebruik gemaakt van de kennis die bij de zeehengelsportverenigingen in het federatiegebied aanwezig is. De Waddenvereniging is een belangrijke speler als het gaat om de Waddenzee met inbegrip van onze Waddenkust. Het ontwikkelen en bevorderen van duurzame recreatie is een van de speerpunten van de Waddenvereniging. Sportvisserij hoort hier zeker bij. Een eerste gesprek met de Waddenvereniging heeft plaatsgevonden. Men staat open voor nader contact. De federatie heeft via het Waddenfonds subsidie ontvangen voor de realisatie van een folder, gericht op de zeehengelsport. In overleg met de zeehengelsportverenigingen wordt hier invulling aan gegeven. Ook is hierin een rol weggelegd voor Sportvisserij Nederland en de Waddenvereniging.

Voorlichting & Promotie

De hengelsport wordt in ons werkgebied door bijna 65.000 mensen beoefend. Met een geringe jaarlijkse bijdrage kan men bijna overal in Nederland met de VISpas en kleine Vispas vissen. Het is voor de federatie van belang dat haar achterban weet welke activiteiten en belangenbehartiging de federatie ontplooit om de sportvisserij in haar gebied mogelijk te maken. Dit wil zij doen door zich in deze beleidsperiode pro-actief op te stellen in de promotie van de hengelsport in haar gebied.

9.1 Voorlichtingsmiddelen

De federatie maakt gebruik van het voorlichtings- en promotie materiaal van Sportvisserij Nederland. Bovendien gaat de federatie in samenwerking met Sportvisserij Nederland eigen promotiemateriaal ontwikkelen gericht op Groningen en Drenthe. Dit naar voorbeeld van de in 2012 uitgegeven Sportvisserreisgids Hunzedal. Verder zal in deze beleidsperiode nieuw promotiemateriaal worden aangeschaft. De federatie gaat

in overleg met Marketing Groningen en andere toeristische organisaties om de hengelsport een vast onderdeel te laten worden van hun promotiemateriaal en publiciteitscampagnes.

Ook zullen de contacten met de Duitse toeristenbureaus worden versterkt om gezamenlijk promotiemateriaal te ontwikkelen.

Een gevestigde plaats in de voorlichting neemt de regio-editie van het VISblad in dat twee maal per jaar per post naar alle VISpas en Kleine VISpas-houders wordt gestuurd. De federatie verzorgt in deze regio-edities 8 pagina's met nieuws en achtergrondartikelen uit de eigen regio.

9.2 Digitale media

Op dit moment maakt de federatie voor de voorlichting naar de buitenwacht gebruik van haar website www.vissen.nl, Facebook, Twitter en een digitale nieuwsbrief. De website wordt minimaal wekelijks bijgehouden. Nieuwsberichten worden automatisch doorgelinkt naar de Facebookpagina en het Twitteraccount van de federatie.

De praktijk leert dat Facebook en Twitter worden gewaardeerd omdat hier de mogelijkheid bestaat op berichten te reageren en ze te delen. Dit wordt ook bevestigd door diverse onderzoeken naar de sociale media en de effectiviteit ervan. In deze periode zal meer tijd worden geïnvesteerd in het bijhouden van de website, Facebookpagina en Twitteraccount van de federatie. Binnen het kantoor wordt geregeld welke medewerkers berichten plaatsen op Facebook en Twitter. Om ook de website aantrekkelijk te houden, worden naast tekstberichten ook meer digitale filmpjes geplaatst. In deze filmpjes kunnen ook nieuwsitems aan bod komen.

9.2 Apps

Er is een tendens dat traditionele voorlichtingsmiddelen zoals folders en flyers worden vervangen door digitale media. Vooral de opkomst van apps voor smartphones en tablets neemt een hoge vlucht. In de komende beleidsperiode zal de federatie onderzoeken welke apps voor de federatie van belang zijn. Op dit moment zijn er vanuit Sportvisserij Nederland al diverse apps ontwikkeld zoals Mijn Vismaat, de Vissengids en de Visplanner.

*De Visplanner App
Plan je visdag met Visplanner! Alles
over viswater, visstekken en visvoor-
zieningen.*

9.3 Pers

De contacten met de regionale pers en media zijn goed. De federatie zal zich proactiever opstellen om nieuwsitems met de verschillende media te delen. De nieuwsitems die op de www.vissen.nl en de Facebook pagina zijn geplaatst vormen vaak aanleiding voor de media om de federatie te benaderen.

*Mijn VISmaat App. Hiermee is
mogelijk om snel en eenvoudig je
vangsten te registreren, delen en
analyseren.
Via je smartphone als app, of via de
website www.mijnvismaat.nl.*

Ledenadministratie

10. Ledenadministratie

Zoals vermeld in hoofdstuk 3 vindt het bestuur het van groot belang dat de federatie de ledenadministratie centraal uitvoert voor haar verenigingen en deze niet uitbesteedt aan Sportvisserij Nederland. Wel haakt de federatie aan op ontwikkelingen in de landelijke administratie.

10.1 Services

De Hengelsportfederatie Groningen Drenthe start vanaf 2014 een nieuwe service voor haar verenigingen betreffende de ledenadministratie. De afgelopen jaren heeft een aantal hengelsportverenigingen aangegeven problemen te ondervinden met de uitvoering van de ledenadministratie. Het blijkt voor verenigingen steeds lastiger om een vrijwilliger te vinden die de ledenadministratie op zich wil nemen. De ledenadministratie vervult een belangrijke en zeer arbeidsintensieve rol in het verenigingsleven. Het versturen van de acceptgiro's en herinneringen, het maken van incassobestanden en het registreren van de betalingen kost veel tijd, geld en energie.

De federatie wil graag de verenigingen ontlasten en biedt daarom ondersteuning aan met betrekking tot de uitvoering van de ledenadministratie. Duidelijk moet zijn dat het geen verplichting van de federatie is naar de verenigingen, maar dat zij vrijwillig aan deze service kunnen deelnemen.

De services bestaan uit:

- Facturatie
- Digitaal rekeningafschrift inlezen
- Excasso bestanden genereren voor betalingen aan verenigingen (elke 2 weken)
- Rapportages HSF Ledenadministratie (eventueel per vereniging)
- Rapportages HSV Leden Online

Op dit moment verzorgt de federatie voor een aantal verenigingen al het printen van de acceptgiro's en adresstickers. De kosten die de federatie hanteert, zijn gelijk aan die, die Sportvisserij Nederland rekent. De kosten worden jaarlijks aan de verenigingen kenbaar gemaakt.

10.2 Digitaal aanvragen VISpas

Naast de genoemde services wordt in 2013 begonnen met de mogelijkheid de VISpas digitaal aan te vragen via de websites van de federatie en verenigingen.

Digitaal aanvragen is ook mogelijk via www.mijnhengelsportvereniging.nl.

Dankzij de invoering van deze services worden de verenigingen ontlast wat betreft de uitvoering van de ledenadministratie.

Beroepsvisserij

De federatie is volledig visrechtgebende van vrijwel alle wateren in haar werkgebied. Vanuit deze hoedanigheid verstrekt zij vergunningen aan 4 beroepsvisserijbedrijven voor het vissen met aalvistuigen in Groningen en de kop van Drenthe.

Drie beroepsvisserijbedrijven hebben een maatschap die is gespecialiseerd in de uitvoering van visserijkundig onderzoek. Dankzij investeringen die zij heeft gepleegd, kan de maatschap alle typen wateren aan, dus ook de grote waterlichamen.

Een vierde beroepsvisserijbedrijf is eveneens gecertificeerd om onderzoek uit te voeren.

De palingvisserij staat onder druk. Op basis van het nationale aalbeleid is in 2010 een gesloten tijd van 1 september tot 1 december ingesteld met als doel de schieraal onbelemmerd naar zee te laten trekken.

Uit het overleg met de beroepsvisserij is naar voren gekomen dat zij zich niet herkennen in het sombere scenario dat het nationale aalbeheerplan schetst van de palingstand en de toekomst van de beroepsvisserij.

Daarom is in 2012 subsidie aangevraagd uit het Waddenfonds om samen met de waterschappen een regionaal aalbeheerplan op te stellen dat uitgaat van een zo duurzaam mogelijke benutting in samenhang tot het verder verbeteren van het leefmilieu van de paling.

Het Waddenfonds heeft de subsidie toegekend. In het voorjaar van 2013 is het plan, waarin federatie, de waterschappen Hunze en Aa's en Noorderzijlvest en de beroepsvisserijbedrijven samenwerken, afgerond. Hierna zal zo veel mogelijk uitvoering worden gegeven aan dit aalbeheerplan Groningen – Noord-Drenthe.

Sinds de invoering van de gesloten tijd voor de aal werkt de federatie actief mee om de beroepsvisserijbedrijven in deze periode zo veel mogelijk werkzaamheden in visstandonderzoek te laten uitvoeren. Indien een van de beroepsvisserijbedrijven ermee stopt, worden de vrijvallende wateren niet herverkaveld onder de overige beroepsvisserijbedrijven.

De Hengelsportfederatie Groningen Drenthe vormt de overkoepeling van 180 hengelsportverenigingen waarbij circa 50.000 sportvisserers zijn aangesloten. Daarnaast zijn er ongeveer 100 vrijwilligers voor de federatie werkzaam. Ook zijn binnen de hengelsportverenigingen ongeveer een kleine 1.000 vrijwilligers actief.

De Hengelsportfederatie Groningen Drenthe is hiermee in beide provincies een van de grootste federaties, actief op het terrein van openlucht recreatie en integraal waterbeheer.

Hengelsportfederatie
Groningen Drenthe

Transportweg 13
9482 WN Tynaarlo
T 0592 542 890
E hsfgron-dren@vissen.nl

www.vissen.nl

Colofon:

Dit Beleidsplan is een uitgave van Hengelsportfederatie Groningen Drenthe en wordt verzonden aan de leden en relaties. De uitgave heeft een oplage van 330 exemplaren.

Redactie:

Albert Jan Scheper
Henk Mensinga

Tekst:

Albert Meijer
Albert Jan Scheper
Henk Mensinga
Renate Jager

Fotografie:

Albert Jan Scheper
Henk Mensinga

Vormgeving:

Henk Mensinga

Drukwerk:

Scholma druk
Bedum

